

Hét perc alatt végeztünk

A párkeresési kultúra kulturátlansága

(esetleírások nők szempontjából)

Dr. Horváth Júlia Borbála
horvathjuliaborbala@gmail.com

Bevezetés

Az ismerkedés, pártalálás örökzöld témája minden időben élénken foglalkoztatja az embereket, akik tapasztalataikat szívesen megosztják egymással. A sikertörténetek mellett jelentős mértékben panasz is elhangzik, amikor valamelyik fél a próbálkozásai alkalmával nem azt kapta, amit szeretett volna, vagy nem megfelelően viszonyultak személyéhez.

A tapasztalatcserét követően biztos hódítási megoldás, bevált forgatókönyv azonban nem születik, legfőljebb tág határok között megfogalmazott tanács, amelyet az érdeklődők egyéni módon értelmeznek.

A téma a kutatókat is időről időre megtalálja; számos kötet, tanulmány ad hírt a társkeresés mibenlétéről és a hozzá kapcsolódó viselkedési ethoszokról. Érdeklődés a nem szorosan kapcsolódó területekről is érkezik: gazdaság, pénzvilág, kereskedelem, kultúra szféráiból, s több vezető cég honlapján társadalomtudományos fejtegetések, egyben trendi javaslatok olvashatók, amelyekkel a vállalkozás látogatókat és jövőbeni vásárlókat próbál magához vonzani.

A pártalálás ilyenformán funkcionális iparaggá vált, miközben mindenki ismerkedik, ahogy bír. Kérdés, hogy a rengeteg külső befolyás és a negatív élmények közepette az érintettek, férfiak és nők figyelme mennyiben képes megmaradni az alaptörekvés mellett: igaz módon, igazi társra lelteni.

E tanulmány célkitűzése, hogy pillanatképet fessen az ismerkedési, illetve a párkeresési kultúra fejletlenségéről, és a tartós kapcsolat, a majdani házasságkötés kialakításának nehézségeiről, valamint felhívja a figyelmet a nők e téren tapasztalható kiszolgáltatott helyzetére.

Az alábbi történetek, vélemények hagyományos élet-találkozások, valamint internetes társkeresés útján létrejött ismerkedések és tanulságaik leírása. A párkeresés problematikájának e szelete példákon keresztül jeleníti meg a kapcsolatra vágyó felek elképzeléseit, viselkedését, s közli az általuk levont következtetéseket. Az adatok összehasonlíthatók korábbi kutatási anyagok eredményeivel, amelyből kitűnik, változott-e és milyen irányban a párkapcsolati kultúra a 30-49 éves korosztály tagjai között.

Az elemzés a Családtudományi Szövetség folyamatban lévő, azonos témájú kutatási részeredményeiből, ill. korábban lefolytatott vizsgálatok összevetéséből áll. Az adatgyűjtés keresztmetszeti vizsgálat részeként történt, s mint olyan nem reprezentatív. A teljes anyag feldolgozása monográfia keretében lesz olvasható.

Feltételezések

Magyarországon a huszonévesek és a fiatal felnőttek körében az intim vagy „látogató” párkapcsolat a legelterjedtebb; minden harmadik fiatal ilyenben él. Amellett szintén közel egyharmadot tesz ki a partnerkapcsolatban nem élők csoportja (Tárkányi, 2014).

De vezet-e a könnyed együttlétekből út a tartós kapcsolat vagy házasság kialakulásához? A jegyességet, családalapítást megelőző időszak többnyire esetleges, ritkább esetben célzott ismerkedésekkel telik. Napjainkban leginkább közösségi oldalakon vagy specializált internetes társskereső felületeken keresztül lépnek kapcsolatba egymással az emberek. A szimpátia kialakítása is egyfajta versenyfutás, mert a regisztrált felhasználók minősíthetik egymást (csillag, 'like' /lájk/, szöveg), miáltal emelkedik/csökken az árszám.

A párkeresés eredményessége szintén nyomon követhető. Mindkét ismerkedési fajtánál a vonatkozó fórumok hemzsegnek a panaszos vagy pórul járt próbálkozók panaszaitól, akik számára a pártaláló kísérletek sok esetben durva, bántó, vagy leminősítő stílusban értek véget. (McKenna, 2002).

Például: ha a találkozáskor egyik fél nem azt kapta, amit a levelezésben előre jeleztek számára – külalak, kor, státus, stílus, elképzelések tekintetében; ha az igények nagyobbak mutatkoztak, mint amennyit az illető adni kívánt; ha nem cél az elköteleződés; ha az ismerkedni vágyó férfiak többsége csekély hajlandóságot mutat hosszú távú kapcsolat kialakítására (Bogaert és Sadava, 2002)

Természetesen továbbra sem elhanyagolható az ismerkedés hagyományos vagy spontán kialakuló formája sem (véletlen találkozás, bemutatás, stb.), amelynek kapcsolat kialakítására és megtartására irányuló sokszor negatív konzekvenciái – mint látni fogjuk –, alig különböznek az online-tapasztalatoktól.

Hipotézis 1: A párkeresési kultúra kulturálatlansága rontja a hosszútávra szóló ismerkedés, pártalálás esélyét, és a kapcsolatok könnyebb felbontási hajlandóságához, illetve promiskuitáshoz, válásokhoz vezet.

Hipotézis 2: A párkeresési kulturálatlanság sekélyességét a felelőtlen, szabados gondolkodásmód, az individualizmus előretörése, valamint a nemi egyenlőség helytelen értelmezése okozza.

Hipotézis 3: a 2008-as vizsgálat eredményeihez képest, a 2016-2018-asok az ismerkedési technikák bővülését és eredményességük javuló tendenciáit mutatják – összességében pedig azt, hogy a párkeresési kultúra milyen irányban fejlődött vagy maradt el a korábbiakhoz képest.

Összehasonlító források

Forrás 1.

A Családtudományi Szövetség egyik tagszervezete 2009-ben végzett országos, reprezentatív szociológiai felmérést (1493 fős minta), amely 15-61 évesek körében vizsgálta a párkapcsolatok alakulását és az arra ható tényezőket. A kutatás célja volt feltárni a párkeresési szokások és az ahhoz kapcsolódó stabilitás meglétét vagy annak hiányát. Az eredmények alapján átfogó, részletes, tényfeltáró leírás készült a magyarországi párkapcsolati helyzetről.

Külön elemzés tárgyát képezte az élettársi kapcsolatok tartósságának kérdése, a szülők élettársi kapcsolatban élésének hatása gyermekeik attitűdjére, valamint az élettársi kapcsolatban élés összefüggése a válás gyakoriságával. (Tárkányi, 2014)

Forrás 2.

Egy 2004 és 2006 között végzett kulturális antropológiai terepmunka 30-45 éves városi nők élettörténeteit gyűjtötte össze (kb. 200 főét). Az életút-kutatás keretében célzott kérdések szerepeltek, amelyek által megismerhetővé vált a női élet- és gondolkodásmód.

A kutatás tartalmazott a társadalmi elvárásokra és a nemi sztereotípiákra vonatkozó kérdéseket is (pl. ismerkedési szokások, elköteleződési hajlam, illik/nem illik nemi sztereotípiák), amelyek a férfias és nőies mintakövetési szokásokból kiindulva az újonnan kialakult társadalmi nemi szerepek összehasonlítását is érintették (Horváth, 2008; 2015).

Forrás 3.

2016 és 2018 között zajlott esetek gyűjtése internetes társskereső oldalakon, fórumokon, és magasan látogatott közösségi felületeken – például Facebook, Pesten hallottam, Randivonal, Elit társskereső – aktívan jelenlévő nők és férfiak önként közreadott eseteleírásaiból.

A kapcsolódó tesztek és életútinterjúk felvétele Geertz (klasszikus, illetve sűrű leírás), valamint Marcus (többterepű, nyomkövető antropológia) módszerének alkalmazásával, konceptualizált válaszadói kör megszólításával történt. (Geertz, 1994; Marcus 1995)

A megkérdezettek önleírásokban nyilatkoztak partnerszelekciós preferenciáikról, egyben értékelték az általuk kiválasztott jelölteket (Vörös, Frida, 2004).

A témaajánlások a nyelvi jegyek és a nemi sztereotípiák követésére vagy éppen az attól eltávolodás érzékelésére is irányultak, ami által azonosíthatóvá válhattak a nemek mentalitásváltozására utaló jelek (pl. női és férfi szerepkörök felcserélődése) (Horváth, 2013).

Háttér

Az utóbbi években számos olyan elemzés látott napvilágot, amely több oldalról közelített a társskereső problematikájához.¹ Egy 2019. júliusában közreadott átfogó történeti vizsgálat alátámasztotta a kiindulópontokat, s meglepő eredmények olvashatók benne az 1940-től 2017-ig terjedő időszakban tapasztalt párválasztási szokásokról (Rosenfeld és mások, 2019).

Aszerint az internetes párkeresési hajlandóság a kétezres évekig nem volt jelentős, utána viszont dinamikus növekedés indult. 2005 és 2009 között az online felületek e célú használata stagnált, és az előrejelzések a személyes ismeretségek előnyeit taglalva azt jósolták, hogy a 'site-ismerkedések' sohasem lesznek annyira népszerűek, mint az élő közegben történő találkozások. Ezzel szemben 2013-ban az együtt élő párok közül nagyobb arányban mondták azt, mint pár évvel korábban, hogy a megkérdezett valamelyik online-felületen ismerkedett meg

1 BCE (Budapest_2009): Párválasztás az interneten; TOP50 (2015): A párkereső oldalak látogatottsága. <http://ite.hu/top30-tarskereso-oldalak-parkereso-oldalak-latogatottsaga/>;

Essex Egyetem-Bécsi Egyetem: The Strength of Absent Ties: Social Integration via Online Dating Philipp Hergovich and Josu'e Ortega*† First version: September 29, 2017. Revised: September 17, 2018. <https://arxiv.org/pdf/1709.10478.pdf>; ELTE randi-app kutatás (2019); Tyro Partners (NY 2019) https://gallery.mailchimp.com/2506bda6ca9a8b7ce8b3c54b4/files/1a8cc94c-6198-4f3d-b27d-8a6060ed6c5d/Tyro_Dating_Market_Thesis_Final_For_Twitter_Pub_v2.pdf;

Mobil-applikációs alkalmazások: Tinder, Facebook, Snapchat

https://www.vice.com/en_us/article/paan77/a-new-feature-on-facebook-messenger-looks-an-awful-lot-like-tinder) stb.

partnerével, mint baráti, ismerősi kör révén. Az online kapcsolatkezdeményezési lehetőség előtérbe helyeződése azóta is gyors ütemben növekszik.

Társskereső felületen ismerkedni látszólag egyszerű feladat, hiszen a partnerek adatai, irányultságai, motivációi azonnal rendelkezésre állnak, és az elképzeléssel sincs baj, hiszen mindketten ugyanazt akarják: párra lelni. A kérdés: milyen céllal? Sokan előnyként, mások hátrányként említik, hogy az udvarlási fázis ezáltal jelentősen szűkül, vagy teljesen elmarad. Kevesebb a titok és az izgalom, viszont az ún. *fölösleges köröket* jobban meg lehet úszni.

Gyakran felmerül a személyes információk valóságának kérdése. A félrevezetődés mindössze kockázati tényezőnek számít (benne van a pakliban), amit a felek csak azért vállalnak, hogy létrejöjjön a személyes találkozó. A leleplezést soha nem követi büntetés, legföljebb abbamarad az ismerkedés. Mindezek ellenére adatok utalnak arra, hogy az ily módon kialakított hosszú távú kapcsolatok tartósabbnak mutatkoznak a spontán találkozásoknál, aminek oka lehet az adott esetben alaposabb és hosszabb megismerés, valamint a nagyobb merítésből választás lehetősége (McKenna, 2002).

Szexualitás, kötődés

Az ismerkedés eredeti irányultsága a tartós párkapcsolat kialakítása lenne, amely a gépesített társkeresésben háttérbe szorul. A kölcsönös szimpátia meglétének kérdésén túl a félreértések legtöbbször a kapcsolatteremtés célja körül alakulnak ki. Az *elkerülő* kötődési hajlandóságú fél szélsőséges szocio-orientációt mutat, és rövidtávú kapcsolatra és érzelmileg alacsony motivációjú, kizárólag a szexuális aktusra irányuló viszony kialakítására törekszik. Körükben magasabb a hajlandóság a későbbi, tartós kapcsolatban, házasságban elkövetett hűtlenségre is.

A *biztonságos* kötődésű személyek éppen annak ellenkezőjét akarják, és csalódottak, sértettek lesznek, amikor kiderül, hogy mindössze futó kalandról lehet szó. Ugyanakkor, mivel nem félnek interakcióba lépni másokkal és nem tartanak az elköteleződéstől, önképük stabil marad, s képesek túltenni magukat a csalódáson, s akár új lehetőség irányába fordulni.

A laza, partnerváltogató viszonyt keresők viszont éppen a magasabb elkerülési szint fenntartása miatt szoronganak. A több kísérlet miatt szexuális elégedettségük alacsony, amiből alacsony párkapcsolati elégedettség következik. A szorongás depresszív hatású lehet, és az önbecsülés tartós leértékeléséhez is vezethet, amelyet léhasággal, megbízhatatlansággal lepleznek a másik fél előtt (De Wall, Knee, Cornweel in: Wallace, 2002).

A kezdeti „kóstolgatást” követően, az első személyes találkozótól általában tartanak a felek, s noha félnek a csalódástól, mégis könnyen létrejövő, sokszor ismételhető lehetőséget látnak benne. Kockázata, hogyha a virtuális ismerkedés alatt valamelyikük eltérő képet festett magáról, mint a valóság, akkor a tapasztalható hiányokat élőben nehezen tudja megmagyarázni. Ugyanígy a leendő partnerről alkotott idealizált elképzelés is veszélyes lehet; de ez utóbbi a spontán találkozások alatt is előfordulhat.

Esély közös élet kialakítására

Az 1960-as évekbeli szexuális forradalom elterjesztette és aránytalan mértékben fölértékelte a szabad szerelem eszméjét. Amellett proponálta ugyan a szexuális nemi egyenrangúságot, de féktelensége miatt legalább annyit ártott, mert a szabadossággal éppen a nők instrumentalizálását (pl. pornográfia; promiszkuitás), és a férfiak felelőtlenségét („legföljebb abortusz”) erősítette (Nagl-Docekal, 2006).

Elterjedt a nem-házasodás és a gyakori partnerváltás divatja. A közös problémamegoldás, belátás, türelem, szeretet helyett a könnyű válás lehetősége leértékelt a házasságkötéskor kimondott „igen” jelentőségét.

Ötven évvel a hippikorszak után, 2009-ben Magyarországon a 18-29 éves népesség 30%-a nem élt párkapcsolatban, 56%-a párkapcsolatban élt, de nem élt házasságban, 14%-a pedig házasságban élt. Az 56% párkapcsolatban élő 45%-a élettársi kapcsolatot vagy intim párkapcsolatot tartott fenn. A bizonytalan jellegű kapcsolatok aránya még a harmincasok között is 25% volt.

Jóval nagyobb volt az elváltak (első házasság) aránya azok körében, akiknek a leendő házastárson kívül legalább két nemi partnere volt az első házasságkötése előtt, mint akiknél csak egy ilyen partner volt, vagy egy sem). Előbbiek esetében (több partnerűek) 29% volt az elváltak aránya, szemben a többiekénél jellemző 21-23%-kal. Ezen utóbbi csoporthoz kapcsolhatók azok, akik szintén egy-partneresek, de a házasságkötés előtti nemi életüket is a leendő párjukkal éltek. (Volt nemi kapcsolata a házastársával, de rajta kívül mással nem) (Tárkányi, 2015).

Újnőkorszak, esettanulmányok

Az alábbiakban idézetek következnek az összehasonlításhoz használandó másik vizsgálati anyagból (Horváth, 2008). Abban 30 és 45 év közötti, felsőfokú végzettségű, egyedülálló, vagy gyermekét egyedül nevelő, városban élő nők adtak válaszokat, illetve életút-interjú alkalmával meséltek viszonyulásukról a nemi szerepekhez, vélekedtek a társadalomban elfoglalt helyükről, lehetőségeikről, önképükről, és beszéltek elképzeléseikről a másik nemmel kapcsolatban. A témakörök megoszlása: *munka, társadalmi tevékenységek, párválasztás, család, szabadidő*.

A vizsgálat során felvett tesztekben a válaszadók nyitott kérdéssorra reagáltak és szabadon kifejtették gondolataikat. A kérdések a gyerekkortól kezdve a felnőttkorig terjedő főbb életútállomásokra tértek ki; első helyen a bemutatkozás és az alapcélok felvázolása szerepelt, azután a tanulással, a munkával és a munkahellyel kapcsolatos terület, végül a párkapcsolat-család témaköre. A *tartalmi* elemzés a válaszadók élethelyzeteiben előforduló, sztereotíp nemi szkriptekre, és azok változására fókuszált, valamint kitért a nyelvvel és a nyelvhasználattal összefüggő jellemzőkre (Hochschild, 2012). Területek: gyermekkor, munka, család, párkapcsolat, karrier.

Esetek (2006-2008)

Az életvilágban, közéletben megedződött nők párkapcsolataikban sokszor sikertelennek vallják magukat. Szellemi kapacitásukat a munkában élik ki, szabadidejüket többnyire baráti körben töltik, és egy kellemes összejövetel után visszatérnek ritkuló, új problémákat felvető kapcsolataikba vagy egyszemélyesen is prosperáló háztartásukba. Néhányan kísérletet tesznek megfelelni az elvárásoknak és visszatérnek a nemi sztereotípiákhoz. Többségük viszont különböző fórumokon új alapokra helyezett ismeretséget, adott esetben tartós párkapcsolatot kötne. A kitöltött tesztekben és az interjúkban a nők meséltek ez irányú próbálkozásaikról, miáltal a történeteken túl felfedték személyiségük rejtett darabját is.

Limoncino, 32 éves hajadon, közgazdász, gyógyszerész

„Kipróbáltam az internetes társkeresőt, de hát elég egyforma fazonokat találtam ott. Tíz hónap alatt kilencet elfogyasztottam közülük. Egyik sem tetszett igazán. Hogy majd

megszeretem, megtetszik – olyan nincs! Egyébként sem hiszek a férfi-nő barátságban, előbb-utóbb valamelyiknek eszébe jut, hogy többet kellene. Éppen szólhatnék valamelyik éppen aktuális próbálkozásomnak, hogy jöjjön velem, de á, nem, csak feszültség lenne belőle, mert normálisan neki kéne engem vinnie.”

Pepita, 36 éves termékmenedzser, elvált, egyedülálló

„Néha úgy érzem, hogy más vagyok, mint a többi nő. Az átlagnál erősebb az intellektuális oldalam, viszont az átlagnál kevésbé vagyok házias... A sikereimet fenntartásokkal fogadják a férfiak. Sokszor okosabb, műveltebb, ügyesebb vagyok náluk, és ők kitérnek, ha rájönnek, hogy túlnőhetek rajtuk. A segítőkészség, biztonság, befogadás női tulajdonságok, ezzel szemben az önállóság és nyitottságban vagyok erős. Azt gondolom, a nőies tulajdonságokat is erősíteni kéne magamban, különben nagy baj lesz!”

Cynderella, 33 éves ügyfélszolgálati ellenőr, elvált, két gyermek édesanyja

„Nálunk otthon édesanyám konkrétan nem nevelt semmilyen szerepre. Apám volt a domináns, ezt elfogadtam, anyám pedig tiszteletben tartotta. Én egyenrangú partnerekkel (apa-anya) képzelem a saját családomat. Nem lesz könnyű, mert a mai nő önállóságra képes, határozott elképzelésekkel rendelkező, a férfiakkal önmagát egyenrangúnak tekintő, aki el is várja, hogy egyenrangúként kezeljék. A férfiakkal eleinte jó a viszony, de később tartani kezdenek tőlem. A barátnőimnek is ugyanez a problémája.”

Pántlika, 41 éves vállalatigazgató, elvált, látogatókapcsolatban él

„Nekem klasszikus értelemben vett családra lenne szükségem, de valahogy soha nem kerülök ilyen helyzetbe. A munkahelyemen férfi-teljesítményt és határozott fellépést várnak tőlem a beosztottjaim. Otthon meg gügyögést és gyámolítást vár tőlem a partnerem, és hogy kimossam a gatyáit. Eddig azért nem lett gyerekem, mert nem találtam megfelelő apukát. És ha belegondolok, hogy a gyerek mellett őt, a családfőt is rendszeresen „tisztába kell tennem”, már nem is annyira vágyom rá.”

Countrygirl, 31 éves operátor, hajadon, kisfiát egyedül neveli

„A mai elnőiesedett pasik nem érzik eléggé férfinak magukat egyes nők mellett. Az biztos, hogy amíg én is szexi cuccokban jártam, és még gondolataim is voltak mellé, féltek tőlem a férfiak. Ezért most nem tudom, melyiket ne hangsúlyozzam. Talán a nőiességet, ami egyébként nagyon kényelmetlen, és ma már megnézem, kinek a kedvéért veszek fel magas sarkút!”

Milyen férfira vágnak a nők?

Zsuzska, 44 éves középvezető

„Eredeti elképzelés, 20 évesen: jóképű, elbűvölő, anyagilag stabil, szakmájában sikeres, figyelmes hallgatóság, szellemes, jó kondíciójú, stílusosan öltözik, értékeli a minőségi dolgokat, tele van kellemes meglepetéssel, fantáziadús, romantikus szerető.

(Többször) átdolgozott változat 40 évesen: nem túl csúnya (kopasz fej rendben), van állandó munkája, időnként étterembe visz, nem indul el, mielőtt kiszállnék a kocsiból, figyel, miközben beszélek hozzá, hétvégén általában megborotválik, elég jó karban van ahhoz, hogy segítsen átrendezni a bútorokat, olyan inget visel, amiből nem lóg ki a hasa, nem felejt el lehajtani a WC ülőkét.”

Következtetések (2006-2008)

A magánéleti problémakör taglalása szinte minden válaszadónál alapos kifejtést eredményezett. Legtöbbször klasszikus értékrendű családból érkeztek, ahol a sztereotípiának

megfelelően, a férfi volt a családfő. A válaszadó nők kifejtették, hogy többnyire a neveltetésük révén helyezkednek az alárendeltebb fél szerepébe, s e megkülönböztetést maguk is a világrend természetes részének tekintik. Szinte kivétel nélkül megjegyezték, hogy egyenrangú partnerkapcsolatot szeretnének, amiről az egyik válaszadó így vélekedett: *nem lesz könnyű, mert a mai nő önállóságra képes, határozott elképzelésekkel*. Az interjúk visszatérő mondata volt, hogy: *nekem klasszikus értelemben vett családra lenne szükségem*, mely kijelentést rendszeresen követte az új sztereotípiá: *eddig azért nem lett gyerekem, mert nem találtam megfelelő apukát*.

A megfelelő partner megtalálása minden körülmények között fontos szempont volt. Visszatérő, állandósult kifejezés a *látogatókapcsolat*, ahogyan a válaszadók a *nem-együtt-élős* viszonyukat nevezték. A megkérdezettek helyzetüket, problémáikat kiemelkedő lényeglátással magyarázták. Az elvárandó tulajdonságokat jelző kollokációk a tradicionális férfitulajdonságok közül kerültek ki (*erős intellektuális oldal, önállóságra képes, határozott elképzelések, férfi-szaktekintély, stb.*).

A pártalálás nehézségeit igen plasztikusan írták le, kitérve a körülményekre, s a partner elképzeléseinek elemzésére: *ha képtelen morálisan is felnőni a feladathoz, és állandóan kibújik a családalapítás alól, akkor nem az én emberem*. Többen önmagukat is kritizálták (olykor ironikusan), és képzettségüket, valamint a megváltozott mentalitásukat hozták akadályként, amely nem vágott egybe a férfitulajdonságok sztereotipikus nőképével.

Esetek (2016-2018)

Tényként kezelendő, hogy a korábbi kutatási időszakhoz képest az Internet-használat szervesen beépült a fiatalok és az idősebbek hétköznapi rutinjába. Bár az online társtalálás ma még mindig kissé szégyellnivaló megoldásnak számít, mára olyan lehetőséggé vált, mint bármely hétköznapi beszélgetés révén kötött spontán ismeretség. A kapcsolat kiépítésének koreográfiája azonban másképp zajlik, mint a személyes alkalmak esetében. Az alábbiakban idézett szövegek a fentiekhez kb. tíz évvel később íródtak. A célcsoport maradt (30-45 éves, városi nők), akik társkeresőkben vagy spontán lehetőségek alkalmával próbáltak társra lelni. (Az összeállítás nem teljes, a következő kutatási fázisban tesztekkel és életútinterjúkkal kiegészül.)

34 kísérlet, 28 éves egyetemi hallgató

„Azt tapasztaltam – női oldalról –, hogy a férfiak egy része nincsen tisztában sem magával, sem azzal mit szeretne. Általános probléma a testmagasság, életkor, alkalmanként az iskolázottság téves beállítása, miközben teljes meggyőződéssel próbál szó szerint lenyomni. Irreális elvárások. Sok férfi keres babaarcú királylányt. Természetesen legyenek szexis és bizonyítsak is! És rendelkezzen számára megfelelő anyagi és társ kapcsolati előélettel. És még sorolhatnám.”

Korvinka, 34 éves óvónő, két gyermek édesanyja

„Még mindig ott tartunk, hogy ha egy nő nem kellőképpen simulékony (vagyis nem dicséri eléggé a férfit, nem csüng minden szaván, nem kéri és tartja be tanácsait), akkor magára vethet. Egyszer például bemutattak valakinek (egy mogorva férfinak), és nem mosolyogtam rá elég szélesen, mire azt mondta: hű, de szigorú a kislány! És már minősítve is lettem! Hogy nem vagyok elég nőies. A másik véglet, hogy ha nekem nem tetszik valaki, és elég volt az

ismerkedésből, aminek hangot adok, akkor simán egy beképzelt, bunkó liba vagyok – és akkor sem mosolygok.”

She, 29 éves termékmenedzser

„Annyi hűséges, őszinte, becsületes, kedves és humoros férfit egy rakáson, mint amennyi a társkereső oldalakon található, még soha nem láttam! Ugyanis az ismerkedés netes formáját választó erősebbik nemnek a nagy része ilyen és hasonló jellemvonásokat sorakoztat fel a bemutatkozó lapján. Ennyi csodálatos, lenyűgöző pasas flangál a világban? És nem találnak egy nőt sem, aki ezeket a fantasztikus tulajdonságokat értékelné? Ha ez igaz, akkor hurrá, van még esélye a szingli nőknek normális partnert találni! Vagy mégsem?”

Lujzi, 31 éves grafikus

„A legrosszabbak a kullancs-típusúak. Miután finoman közlöm, hogy mást gondoltam, másképp szeretném, továbbra is jelentkezik. Ontja a leveleket, rosszabb esetben telefonálgat, azután átmegy agresszívbe és sérteget. Olyankor hívom segítségül a fiú barátaimat vagy apámat.”

Rondella, 43 éves ingatlanközvetítő

„Többször előfordult, hogy aki aktív, sportos figurának írta le magát, arról előben kiderült, hogy igazából csak 'sport-közeli' személy: a meccsen sörivás közben, hatalmas hassal. Egyik barátnőm véletlenül felvette vele a kapcsolatot, és a pasas neki ecsetelte, hogy csak a max. 55 kilós, szép arcú, légies nőkkkel áll szóba. Így hát én ki is maradtam volna (70 kg vagyok).”

Iza, 33 éves szabadúszó

„Azt utálom a legjobban, amikor először randizunk, és két percen belül kiderül, hogy mindössze az ágyig vezetne a közös utunk. Olyankor hiábavalónak érzem a több hetes levelezést, a szépséges kerek mondatokat. Nevetségesnek érzem magam, hogy már megint azt hittem, hogy most jött el a herceg. És akkor a diplomásnak mondott herceg azt mondja: dögös vagy, anya, mindjárt megmászlak!”

Milyen férfira vágnak a nők?

Martina, 40 éves HR-munkatárs

„Alkalmas legyen egyenrangú párkapcsolatra, legyen megfelelő, önálló egzisztenciája, ne hivatkozzon állandóan az előző feleségére, gyerekeire, ismerje el a nő értékeit, ápolts legyen, csinos legyen, férfias legyen, ne akarjon konyhatündért faragni belőlem, képes legyen belátni a hibáit, ne legyen agresszív (szóban sem), férfiként tudjak tekinteni rá, biztonságban érezzem magam mellette, egyezzenek az igényeink, tudjunk együtt gondolkodni, beszélgetni. Jó szerető, de akarjon tőlem gyereket is.”

Következtetések (2016-2018)

A magánéleti problémakör fontossága ugyanolyan súllyal szerepelt, mint a korábbi szövegekben. A megfogalmazás ezúttal is korrekt, olykor ironikus hangnemben történt, több helyen kiemelve a tradicionális nemi sztereotípiákat (pl. *nőies nő, férfias férfi, biztonságra találni egy férfi mellett, legyen hűséges társ, legyen erős, legyen képzett, ne hazudjon stb.*)

Mivel ezúttal nem életútinterjúk elemzése történt, a nyilatkozók családi háttere mindössze néhány utalás kapcsán ismerhető: *a szüleim hagyománykövető szellemben neveltek, apám volt a vezér otthon, a lányomat saját káromból tanulva megtanítanám önvédelemre, több gyereket*

szülnék, ha megbízható férjre találnék, stb. Visszatérő, megerősítő véleménynek látszik az egyenrangúság fontossága a párkapcsolaton belül.

Jó tulajdonságnak számít a férfi-kedvesség, okosság, ápoltság, a humor; feltétel a megfelelő egzisztencia, a jó szex, a kiemelkedő szakképzettség és a hűség. Kizáró tényező az alkoholizmus, az agresszió, a bántalmazás, a hazugság.

A kortárs nők közül többen határozottan említették, hogy kiállnak önmagukért és az elképzeléseik mellett (*pl. engem ne hülyézzen le senki*), s néhányan önkritikusan bevallották, hogy naivnak mutatkoztak, amikor elhitték a partnerjelölt állításait (*nevetségesnek érzem magam, hogy már megint azt hittem, most jött el a herceg*).

A korábbi tapasztalatokhoz képest változás látszik abban, hogy a nők magabiztosabban kinyilvánítják, mit szeretnének, ugyanakkor nem utasítják el teljesen a nemi sztereotípiákat; legfőlőbb nem olyan mértékben teljesítik, mint korábban (*pl. háztartásvezetés, a partner kiszolgálása, döntési helyzetek önálló megoldása, biztonságosabb anyagi helyzet stb.*).

Több eset elemzése arra utal, hogy zavar mutatkozik a nemi sztereotípiák változása, ill. a régiók megtartása/elvetése között. Például kimondatlan férfias szerepkör meghívni a nőt italra, vacsorára, vagy ajándékot, virágot vinni neki, amit a nő, szintén sztereotipikusan, azonnal vagy majdan viszonzhat (*pl. házimunka, szex vagy egyéb szolgáltatás*).

Manapság az ismerkedési időszak alatt jelentős sztereotípiá-keveredés érzékelhető. A nők önállóbbak, stabilabb egzisztenciával, és sokszor a találkozók alkalmával a felek ki-ki alapon fizetnek, vagy a nő hívja meg a férfit. Cserébe dönthet, óhajt-e folytatást vagy sem. Szexuális téren viszont a régi reflex működik: az elutasítás valószínűleg frigiditást, beképzeltséget, de mindenképpen elégtelen viselkedést takar. A férfiak anyagi helyzetük függvényében a vendéglátást befektetésnek is tekintik, és előfordul, hogy számonkérlik, ha számításaik nem válnak valóra.

34 kísérlet

A kutatás empirikus szakaszának sajátos eseménye volt, amikor egy 38 éves nő átadta korábbi sikertelen pártalálási kísérletei leírt gyűjteményét. A szövegek mindössze az ismerkedés körülményeit és annak végkifejletét tartalmazzák, amelyek sok pontban egybecsengenek a többi válaszadó történeteivel. (A teljes leírat megtalálható a CSTSZ kutatási archívumában.)

Esetek, 28 éves orvostanhallgató

A legtöbb kislány álma, hogy megtalálja az életre szóló, igaz szerelmet. Aztán a legtöbb kislánynak nem sikerül. Valami történik az odavezető úton.

Internet, társskereső rovat. Csinos, sportos nő keres korban, magasságban, érdeklődési körben, stb. hozzá illő nemdohányzó társat. Nem zavar, ha van gyereke, de tudjad, én tervezek sajátot, ami a továbbiakban: alapállás.

Netes levelezés után telefon, randi. Srác: magas, átlagos szövegláda: bankár, elvált. Egész randi alatt a tökéletességét ecsetelte. Mindent megtesz értem, ő nem olyan, mint a többi férfi. Egyik nőismerőse felment hozzá, mire beért a nappaliba a csajszi le volt vetkőzve. Ő természetesen elküldte. És ezt senki nem tette volna meg rajta kívül! És mindenki után lemossa hipóval a WC-t. Utánam is le fogja mosni, ha elmegyek hozzá. Remek. A szexbe bele sem merek gondolni (...)

Helyes, összeszedett srác, jó egzisztenciával. Nekem akkor még főiskola 3 évfolyam, kollégium. Helyes vagyok, helyes vagyok, de még fősulim sincs. B...szus! Ő sem egyetemi

diplomával született. Igen, de neki megvan, az enyém meg még nem biztos. Persze, időtöltésből járok oda (lett diplomám és egzisztenciám is). Nem baj, szeretne velem találkozni, nagyon kedves és tetszem is neki, itt és itt x időpontban. Srác sehol, telefon kikapcsolva.

Rövid levelezés után randi. Legalább magas. Rögtön a lényegre tért: ő a repülőtéren magas beosztású biztonsági ember, és annyira jól csinálja a dolgát, hogy Franciaországba kapott állásajánlatot. Neki most el kell döntenie, hogy a szerelem mellett dönt, vagyis mellettem, vagy menjen ki, mert januárig (addig 6 hét van) nyelvet kell tanulnia nulláról. Szóval most döntsem el, komolyak-e a szándékaim, mert akkor marad. Nem kellett nagyon megnéznem, ahogy láttam, szerintem a reptéren maximum takarítófiú. Mindegy, menjen.

Tök helyes srác volt. Autószerelő, vékony, szálkás, nem szószátyár, de lehetett vele beszélgetni. Egy napon születünk. De valahogy nem igazán tudunk találkozni. Meghívott, majd sorra lemondta a randit, pl. mert a barátja szakított, és most depressziós és vele kell lennie. Lehet, kitartóbbnak kellett volna lennem, de meddig?

Jóképp, jól öltözött, illatos, frissen borotvált. De jó! Végre! El is mondta az igényét: az előző kapcsolatában találtak egy párt, akikkel négyesben szexeltek. Ő olyan partnert keres, hosszú távra, aki ebben részt vesz. Ha ez tőlem idegen, akkor ne is beszéljünk tovább, mert olyan élményeket tapasztalt meg, amiről nem fog lemondani... Remek.

Sose felejttem el. Azt hiszem akkor féltem életemben először. Sajgó, lüktető foggal mentem az orvoshoz. Vártam a villamost. Egyszer csak leszólitott egy fekete srác, illetve egy fekete óriás. Oldalra fordultam és a szemmagasságom az óriás felkarjának első-második harmadának, az un. sebészi nyaknak szegeződött. Izmos, kidolgozott, hatalmas test. Vastagabb volt a karja, mint az én combom. Félelmetes volt. Azóta sem láttam ilyet. Nagyon kellett koncentrálnom, ne bámuljam tátott szájjal. Majd erősen tört magyarral elmondta, nigériai és a nagykövetségen dolgozik. Ja, én is. Alig bírtam lerázni, van barátom, hagyjon már békén.

Randi: Magas, az tuti. Nézem, öltözködés, stílus, mint apukám. Hozzá jött még a széles karimájú western kalap. Elmondása szerint állatorvos valahol külföldön. Kapcsolati rendszere jelentős itt Magyarországon (amit onnan nyilván könnyű felépíteni és fenntartani). Örülök. Előállt mindenféle ötlettel, pl. elmehetnék hozzá hosszú hétvégére. Nekem korai erről beszélni, főleg, hogy nem is nagyon tudok leendő társként gondolni rá. Leszámítva az apukás öltözködési stílusát értelmes ember benyomását keltette. Kellemes beszélgetni, ennyi. Elengedtem a történetet, elváltunk. Akkoriban hónapokig helyettesítettem, nagyon ki voltam hajtva, sokat dolgoztam hétvégén, tél volt, betegen is menni kellett. Nem akartam és nem is tudtam ebbe az emberbe energiát, időt fektetni. Ezt mondtam is neki, de csak győzködött, milyen csodálatos vagyok, csak találkozunk. Csúcs az egészben: menjek érte, mert nekem van autóm. Óriásit balhézott a telefonba, hogy nem mentem. Amúgy meg aludtam a fáradtságtól. Néhány elég kemény számonkérő sms-t még kaptam.

Randi, jól öltözött, ápolt helyes srác, fix munka, egy gyerek anyukánál. Magasság megalkuvós, de próbáljuk meg. Szeretne újrakezdeni, oké. 2-3 randin meghallgattam a panaszkodását, de mindenkinek lehet nehéz időszaka. De semmi más nem volt a téma, csak a harc a láthatásért, amiben elég furcsa csavarok voltak, és a nehezen egyeztethető időpont, hol a láthatás, hol a túlóra, hol az otthoni munka, hol a nem tudom, mi miatt, mindig, mindig volt valami hatalmas baja. Elhiszem, hogy szeretett volna egy kapcsolatot, de láthatóan nem abban a fázisban volt, hogy ezt felépítse. Meg is mondtam neki, hogy továbblépek. (Végül is nem volt köztünk semmi, szerencsére. Egyszer mikor hazakisért megpróbált megcsókolni, de ez is csak próbálkozás maradt.) Nem hallotta meg, így sms-ben is megerősítettem. Ezt úgy tűnt, olvasta, mert nem írt.

Két hét múlva kaptam egy e-mailt, ne haragudjak, hogy nem jelentkezett, nem tűnt el, csak kórházban volt a kislánya. Nem értem, beszéltek, írtam is, nincs folytatás. Nem szeretném. Nem, ő be fogja bizonyítani a szerelmét, és hogy méltó hozzám. Elhatározta, nem enged el. Nem is érti, miért reagálok így, miután „forrón, egymást átölelve hosszan csókolóztunk”.

Mi van?! Az nem én voltam, vagy álmodott... Itt már megijedtem, higgyem el, mindent megold és minden rendben lesz, ő velem akar maradni. Hogy ezt bebizonyítsa, eljött, és kb. 20 percig folyamatosan nyomta a kapucsengőt. Én nem engedtem be, de a társasházban valaki igen. De jó, innentől az ajtómat verte kb. két órán keresztül. Nem reagáltam - baráti tanácsra. Végre csend, elment, vagy leült? Ki merjek menni? Nem tudtam, félnem kell? Másnap korábban jött és a ház előtt várt. Összeszedtem magam és tudomást sem véve róla bementem. Na, ez sikerült, eléggé megdöbbenhetett, mert szólni sem tudott. Aztán jött a leb...ó e-mail.

Hétvégén újra kitaratóan nyomta a kapucsengőt. Szerencsémre idősebb ismerőseim épp beugrottak hozzám, akikről azt hitte, a szüleim. Erre elment, majd újabb e-mail. Nem bírtam tovább. Így vagy úgy, de le kell vakarnom ezt az embert. Nem vagyok rá büszke, de nagyon csúnyán megfenyegettem. Ehhez felhasználtam, amit tudtam róla és megírtam neki, ha még egyszer bárhol meglátom, az ügyvédem fog írni neki. Sikerült! Egy lánygyermek elhelyezési perének kellős közepén nem hiányzott volna neki egy zaklatásról szóló feljelentés.

Csúszós út vidéken, az árokban találtam magam. Azóta sem tudom, mi történt. Időjárásnak megfelelően a sor végén haladtam. Se irányváltás, se fék. Kétségbeesve próbáltam segítségért telefonálni, az úton sehol senki. Egyszer csak egy magas, helyes, mosolygós srác kopog az ablakon. Megsajnál, látja nagyon meg vagyok ijedve. Mondja, nincs gond, nyugodjak meg, csak ki kell állni az árokból, nézzem meg, nem mély, nem kell vontató. Hát én erre akkor képtelen voltam. Kijött az árokból. Kérdezi, van-e párom, mert szívesen találkozna velem. Így mosolyog rám a szerencse? Ezt el sem hiszem. Oké, telefonszámcsere. Még gyorsan felajánlott egy feszültség-levezető szexet. Ez volt a vicc - gondoltam naivan, de később kiderült, nem viccelt. Telefon, randi. Kiderült, van egy felesége, négy gyereke. Kettős életet él, ez az életformája. A család mellett van szeretője, akivel szintén teljes életet él. Többször eljár vele külföldre nyaralni stb. Csak ennek most lett vége, mert lebukott és a felesége épp totál kivan. Az előző barátnője már emiatt nem jön vissza, amúgy jóban volt a feleségével. Most éppen új barátnőt keres, és ha úgyszíntsen senkim, lehetnék én is. Nem, köszi, nem ezt keresem. Akkor menjünk el a kulcsos házba, nincsen recepció sem, minden automata, hét perc alatt végeztünk. Micsoda ajánlat! Köpni-nyelni nem tudtam.

Összegzés

A kutatássorozat alapkérdése az volt, hogy létezik-e ismerkedési kulturálatlanság, és ha igen, az milyen mértékű, és kiket sújt leginkább. A hagyományos pártaláló lehetőségek mellett, internetes társskeresőn keresztül próbálkozó válaszadók is megszólaltak. A kutatás, mivel a kulturális antropológia eszköztárát használta, nem kvantitatív jellegű, hanem esetleírások és kapcsolódó önértékelések begyűjtésére és azok kvalitatív elemzésére törekedett.

A két vizsgálati terület (életvilág, online) között az eredmények szempontjából nem mutatkozott éles különbség, vagyis az ismerkedők hasonló problémákról számoltak be. Az online-felület vonzerejét fokozza a kényelem (akinek van internet-hozzáférése, a világ bármely pontján kezdeményezhet), továbbá, hogy a nyílt weboldalakon olyan emberek is kapcsolatba léphetnek egymással, akik hagyományosan csak nagyon kis eséllyel találkozhatnak. Mindez pozitívan hat a párok heterogenitására, ugyanakkor heterogámiára hajlamosít.

Az összevetésben megemlítendő, hogy amíg egy spontán kialakuló, élő találkozásban (utcán, közösségben, baráti körben, szórakozóhelyen stb.) nem biztos, hogy mindkét fél fogadóképes állapotban van, addig a társkereső rovatok használóinak mindegyike *valamilyen* kapcsolatot keres. Kivételt képzett a két csoport esetében a szexualitásra irányuló törekvés vehemenciája, mivel társkereső nők szinte mindegyike találkozott számos, kifejezetten csak a szexuális aktus létesítésére specializálódott férfiakkal.

A hipotézisek közül az első beigazolódott, miszerint az ismerkedési kultúra sekélyes volta befolyásolja a továbblépést, és nem alakulnak ki tartósabb kapcsolatok, és csak ritkán házasságkötés. A férfiak és a nők eltérő elköteleződési hajlandósága (férfiak kevésbé, nők többé), szintén eltéríti egymástól a párkeresőket, miáltal kialakul a sztereotípiák: a nők többnyire férjet fogni, a férfiak szeretőt szerezni próbálnak.

A nemi egyenlőség értelmezése annyit jelentett, hogy a férfi-ismerkedők elvárják, hogy a nők ugyanolyan belevaló, szex-orientált közreműködők legyenek, mint ők; lehetőleg kevesebb egyéni elképzeléssel. Több nő beszámolt arról, hogy csak nehezen tudott véget vetni az ismeretségnek, és félelmet, fizikai fenyegetettséget érzett közben. Verbális agresszió-élménye szinte mindegyiküknek volt. A kapcsolatszervezés koreográfiáját, ill. az ismerkedés menetét a megszólalók többsége szerint továbbra is a férfiak irányítják.

A második hipotézis, amely sikertelen társtalálási okként az egyéni érdekek egyensúlytalan előtérbe helyezését állította, szintén igazolódott. A nyilatkozó nők nagy része arról számolt be, hogy a potenciális férfitársak egyértelműen közlik elképzeléseiket, és ha a nő természetesen vagy kompromisszumkötéssel nem simul bele azokba, akkor a lehető leghamarabb módon véget vetnek a folytatásnak.

Ezzel szemben a nők jóval belátóbban viselkednek. Például, ha testi adottságok, egzisztenciális körülmények vagy más olyan tényező jelentkezik, ami nem illik a felállított kritériumok közé, sokszor mégis adnak esélyt a következő próbálkozásnak.

A 2008-as és a 2018-as eredmények összehasonlítása ezúttal csak néhány lényegi kérdésben hozott eltérő eredményt: pl. technika fejlődése, a nők határozottsága, a kritikai hajlam éleződése mellett mintha újból megértőbbek lennének a nők, viszont visszautasítóbbak a férfiak a nők megértésében, megismerésében, és a férfiak jobban ragaszkodnak a nemi sztereotípiákhoz. (Pl. női teljesítmények elismerése, anyaság megfelelő mértékű felértékelése elmarad.). A részletesebb kifejtéshez a személyes életútinterjúk, adott esetben résztvevő megfigyeléses találkozások adhatnak egzakt támpontokat.

Annyi azonban kijelenthető, hogy a hagyományos ismerkedési technikák továbbra is népszerűek, hiszen a véletlen helyzetben támadt szimpátiát nehéz virtuális izgalommal és egyértelműséggel pótolni. Azon benyomásokat, metakommunikációs jeleket, testbeszédet, ami ily módon szinte tudattalanul sodorja egymás felé, vagy taszítja a feleket, nehéz online térben reprodukálni. A másik fél megismeréséhez új szempont pl. a helyesírás, a fogalmazókészség, a pontosság követelménye, de a lényeg a személyes találkozón dől el.

Több eset arra utalt, hogy zavar mutatkozik a nemi sztereotípiák változása, ill. a régiiek megtartása között. Például kimondatlan férfias szkript meghívni a nőt italra, vacsorára, ajándékot, virágot vinni neki, amit a nő, szintén sztereotipikusan viszonzhat (és leggyakoribb elvárás az azonnali, vagy a belátható időn belüli szex).

A történetek tapasztalatai azt mutatják, hogy a fiatal felnőttek körében az ismerkedés egyfajta szórakozási hajlam kiélését jelenti. A kapcsolatkezdeményeket amilyen könnyen megteremtették, olyan lazán kezelik; nincs megfélemlítési, elköteleződési-tetszési vágy. A nők körében viszont utóbbi szempontok markánsabban jelen vannak, s ha a másik fél részéről nem

mutatkozik hajlandóság komolyan venni az ismerkedést, azt sok esetben szó nélkül hagyják. Már ha van lehetőségük. A férfiak ugyanis komolyabban veszik a beleölt munkát, vagyis szeretnének valamit a befektetett energiáért vagy a kifizetett italért.

Többen beszámoltak arról, hogy miután kinyilvánították, hogy nem kívánnak többször találkozni, a randevúpartner agresszívan követelte azt (levelek, sms, telefon, olykor személyes megjelenés). Néhányan megemlékeztek, hogy bizonyos esetekben féltek a partner agressziója miatt, és elsődleges céljuk volt elmenekülni, és külső segítséggel mihamarabb lezárni az ismeretséget.

Dedukció: A demográfiai mutatók erőteljesebb emelkedését stabilabb párkapcsolatokkal, a párkeresésben a felek tudatosabb és felelősebb hozzáállásával, a nők lelki stabilitásának megerősítésével, a férfiak részéről pedig partnerük nagyobb mértékű megbecsülésével lehetne elérni.

Plusz egy történet:

Harmincéves főnövér:

A belvárosba jártam iskolába, kollégiumban laktam. Minden héten egyszer 8 óránk volt, ami elég későn ért véget. Mikor elindultam vissza a kollégiumba, megállt mellettem egy autó, megkérdezte egy srác, mennyi az idő. Én persze mondtam, de mivel messze álltam, állítólag, nem hallotta. Kérte, lépjek közelebb. Megtettem. Nem aggódtam, egészen a kocs mellé álltam. Mielőtt kinyőghettem volna, mennyi az idő, fura illatot éreztem, és egy ütést a tarkómon. Amikor felébredtem, egy idegen szobában feküdtem egy ágyon, idegen férfihangokat hallottam. Az egyik bejött, és hallottam, ahogyan kiszól valahova, hogy "Felébredt, játszhatunk végre". Kiugrottam az ágyból, és próbáltam a sarok és az ablak felé menekülni. Nem sikerült. Hárman voltak, bár akárhogy hadakoztam, végül legyűrtek. Közben előkerült egy kés is, amit a nyakamhoz szorított az egyik, mondván, ha nem hagyom magam, elvágja a torkom. Megtörtént... Mind a hárman megtették, amihez kedvük volt. Én pedig csak sírni tudtam. Két hétig tartottak fogva.

Irodalom

Bogaert, A. F., Sadava, S.: Adult attachment and sexual behavior. *Personal Relationships*, 2002

Geertz, Clifford: Az értelmezés hatalma. *Századvég Kiadó*, 1994

Hochschild, Arlie – Machung, Anne: The second shift. Working Families and the Revolution at Home. *New York: Penguin Group*, 2012 [1989]

Horváth Júlia Borbála: Újnőkorszak. *L'Harmattan Kiadó*, 2008

Horváth Júlia Borbála: Mítoszok tündöklése és bukása a nők történetében. Magyar Kulturális Antropológiai Társaság. 2012. XI. 16. – konferenciakötet. Az intermentalitás – a nemek köztes mentalitása. *TNTeF* 2013/1 stb.

Horváth Júlia Borbála: Lánylegény. *L' Harmattan Kiadó*, 2015

Marcus, George E.: Ethnography in and of the World System. The Emergence of Multi-Sited Ethnography. (Antropológiai kutatás a világrendszerben és a világrendszer etnográfiaja. A többterepű etnográfia elterjedése). *Annual Review of Anthropology* 1995

McKenna, Kathelyn Y.A., Green, Amie S., Gleason, Marci E.J.: Relationship Formation on the Internet: What's the Big Attraction? *Journal of Social Issues* 2002. Vol. 58. No.1

- Tárkányi Ákos (2014): Élettársi kapcsolatban élés, intim párkapcsolat és házasság Magyarországon a 2009-es „Családi kapcsolatok” országos vizsgálat alapján. *Európai Családtudományi Szemle* I. évf., 2014
- Tárkányi Ákos (2015): A párkapcsolatok sikerességének és sikertelenségének okai a 2009-es „Családi kapcsolatok” országos vizsgálat alapján. *Családtudományi Szemle* II. évf., 1. szám. 2015
- Nagl-Docekal, Herta: *Feminista filozófia* (ford. Hell Judit). *Áron Kiadó*, 2006
- Rosenfeld, Michael (Stanford University), Reuben J. Thomas (University of New Mexico), Sonia Hausen (Stanford University): Disintermediating your friends: How online dating in the United States displaces other ways of meeting. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. Volume 116, issue 36/2019
- Vörös Miklós – Frida Balázs: Az antropológiai résztvevő megfigyelés története. In. *Településkutatás*. (szerk. Letenyei László). *L'Harmattan Kiadó*, 2004
- Wallace, Patricia: Az internet pszichológiája. *Osiris Kiadó*, Budapest, 2002